

Multinationals en internationaal milieubeleid

Multinationals kunnen overal activiteiten ontplooiën. Vooral bedrijven met relatief zwakke milieuprestaties en slecht milieubeleid zoeken hun toevlucht tot landen met zwakke milieuregelgeving. Opmerkelijk is dat deze multinationals hun activiteiten niet bij uitstek onderbrengen in de armste of meest corrupte landen. De best presterende bedrijven vermijden landen met zwakke milieuregels.

Becchetti *et al.* (2005) suggereren dat er een relatie bestaat tussen enerzijds de grootte en internationaliseringsgraad van bedrijven en anderzijds hun gevoeligheid voor wensen van belangengroepen (werknemersorganisaties, consumentenorganisaties, actiegroepen) om rekening te houden met niet-financiële aspecten bij hun beslissingen. Juist grote internationale bedrijven zouden meer aan maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO) doen. Een empirische onderbouwing van deze visie ontbreekt evenwel. Onder MVO wordt verstaan dat bedrijven meer doen dan wat wettelijk voorgeschreven is (McWilliams en Siegel, 2001; Heal, 2008). Waarom zouden bedrijven dat eigenlijk doen? In de literatuur bestaan drie verschillende, elkaar niet geheel uitsluitende, motieven: schone schijn, altruïsme en strategie (Baron, 2001). Schone schijn houdt in dat bedrijven niets substantieels veranderen in hun bedrijfsvoering, maar een bepaalde goede activiteit in de schijnwerpers plaatsen, ook wel *window dressing* genoemd. Bij altruïsme doet het bedrijf het goede omdat het management en de werknemers er overtuigd zijn dat het de enige juiste manier is om zaken te doen. Bij strategische overwegingen om maatschappelijk verantwoord te ondernemen verwacht het bedrijf dat dit op termijn hogere opbrengsten met zich meebrengt dan de kosten die ermee gemoeid zijn. De vraag is of dit maatschappelijk verantwoord gedrag ook buiten de landsgrenzen optreedt. Met name of het ook terug te vinden is in het internationaliseringsgedrag van multinationals. Daarmee raakt dit onderzoek aan de zogenaamde *pollution haven hypothesis* (PHH): door striktere milieuregelgeving in de ontwikkelde landen gaan bedrijven hun vervuilende bezigheden ontplooiën in landen met lagere milieustandaarden (Mani en Wheeler, 1997). Landen met zwakkere milieueisen fungeren dan als vervuilingparadijs voor de multinationals, in navolging van het begrip belastingparadijs voor landen met lage effectieve belastingtarieven. Bij de keuze van het land van vestiging wordt rekening gehouden met de MVO-prestaties van de multinational. Zullen multinationals

met een goed rapportcijfer op hun milieugegedrag zich juist vaker of juist minder vaak vestigen in landen met een zwakke milieuregelgeving? Met andere woorden, zijn ze consistent in hun verantwoord ondernemen of is het schone schijn?

Data en model

Om de PHH voor feitelijke vestigingsplaatsen van multinationals te testen wordt onder meer gebruikgemaakt van gegevens over milieuregels in de verschillende landen. In een binair model voor locatiekeuze is de keuze voor vestiging in een bepaald land de afhankelijke variabele. Voor elk bedrijf wordt dan nagegaan waar de keuze voor vestiging in een land van afhangt. De vraag is of er een significante samenhang bestaat tussen de milieuprestaties (beleid, gedrag) van een bedrijf en de milieuregelgeving, corruptie en inkomensniveau in het land van mogelijke vestiging. De milieuprestaties worden berekend als een factorscore op verschillende indicatoren van milieugegedrag en -beleid, zoals rapportage, managementsystemen en prestaties. Daarnaast wordt rekening gehouden met standaard-bedrijfskarakteristieken als grootte en leeftijd van het bedrijf, de verhouding tussen eigen en vreemd vermogen, liquiditeit en marktkapitalisatie. Verder wordt nagegaan of taalverschillen tussen het hoofdkwartier en het land van mogelijke vestiging een rol spelen, of een gemeenschappelijk (koloniaal) verleden, of juist het juridische systeem. De gegevens over de milieuprestaties van bedrijven zijn afkomstig van het Britse bureau EIRIS; de gegevens over vestigingsplaatsen van (dochter)bedrijven en bedrijfsgegevens van Amadeus; macro-economische en politiek-juridische landeninformatie is gebaseerd op gegevens van de Wereldbank en koersgegevens zijn afkomstig van Datastream.

De volgende relatie wordt geschat:

$$E[Y_{ij}] = \text{Prob.}(Y_{ij} = 1) \\ = \Lambda (\alpha_j \text{Land}_j + \beta_k \text{Sector} + \eta \text{Voormalige kolonie} + \gamma_i \text{Bedrijf}_i + \delta (\text{Milieuprestaties}_i \times \text{Paradijs}_j))$$

Hierbij zijn *Land* en *Sector* de zogenaamde vaste effecten voor het respectievelijke land en de sector. *Milieuprestaties_i* is de milieuscore van bedrijf *i*. De relatie voor drie verschillende modelparen is getest. De modelparen die getest zijn, verschillen met betrekking tot de operationalisering van de variabele *Paradijs_j*. Voor de modellen 1 en 2, is *Paradijs_j* een indicator van de milieuregelgeving in land *j*. Hierbij

LAMMERTJAN DAM EN
BERT SCHOLTENS
Universitair docent en
bijzonder hoogleraar
aan de Rijksuniversiteit
Groningen

Tabel 1

Vestigingspatroon van multinationals en mogelijke paradisijs in ontwikkelingslanden.¹

Coefficient (P-waarde)	Model 1	Model 2	Model 3	Model 4	Model 5	Model 6
het paradisijs in dit model heeft betrekking op:						
Controle Variabelen	Milieuwetgeving		Corruptie		Inkomen	
Log Marktkapitalisatie	0,338*** (13,31)	0,325*** (14,24)	0,318*** (14,17)	0,328*** (14,34)	0,326*** (13,87)	0,324*** (12,36)
Log Leeftijd	0,335*** (14,41)	0,336*** (15,83)	0,339*** (16,43)	0,335*** (16,08)	0,332*** (14,78)	0,365*** (15,47)
Log Liquiditeit	0,169*** (4,58)	0,149*** (4,47)	0,160*** (4,96)	0,162*** (4,97)	0,157*** (4,54)	0,139*** (3,56)
Hefboom	-0,692*** (-4,22)	-0,866*** (-5,28)	-0,829*** (-5,19)	-0,764*** (-4,90)	-0,814*** (-4,96)	-0,891*** (-4,92)
Log werknemers	0,507*** (20,54)	0,517*** (23,59)	0,513*** (24,03)	0,507*** (23,47)	0,514*** (22,54)	0,507*** (18,53)
Voormalige kolonie	0,808*** (3,80)	0,788*** (4,53)	0,811*** (4,72)	0,801*** (4,58)	0,793*** (4,30)	0,815*** (4,16)
Milieuprestaties	-0,207*** (-7,13)	-0,227*** (-7,38)	-0,192*** (-7,01)	-0,199*** (-6,96)	-0,179*** (-6,59)	-0,172*** (-5,69)
Paradisijs interactie term						
Milieuprestaties - Milieuwetgeving	0,071*** (3,18)					
Milieuprestaties - Milieubeleid en -verdragen		0,057* (1,83)				
Milieuprestaties - Corruptiebeheersing			0,024 (0,59)			
Milieuprestaties - Corruptieperceptie				0,008 (0,18)		
Milieuprestaties - Internationale armoede					0,033 (1,21)	
Milieuprestaties - Nationale armoede						0,000 (0,26)
Aantal waarnemingen	32.270	53.015	61.313	49.788	41.951	37.802

¹ Kortheidshalve zijn de vaste effecten voor de landen en sectoren niet vermeld. De t-waarden zijn berekend met Huber-White robust standard errors.

* geeft aan een betrouwbaarheidsniveau van 10%; ** van 5%; *** van 1%.

wordt de relatie onderzocht met de perceptie van de milieuwetgeving op grond van een uitgebreide enquête van de Wereldbank, respectievelijk de participatie van het land in internationale overeenkomsten. Voor model 3 en 4 wordt gebruikgemaakt van twee corruptie maatstaven, te weten de corruptieperceptie-index van *Transparency International* en de maatstaf corruptiebeheersing van de Wereldbank. Voor model 5 en 6 is *Paradisijs*, een indicator van het inkomen in land *j*. Dat wordt gemeten met een internationale maatstaf (percentage van de bevolking met een inkomen van minder dan twee dollar per dag) en met een nationale maatstaf (percentage van de bevolking onder de armoedegrens). Δ is de logistische kansdichtheidsfunctie. Hogere waarden van *Milieuprestaties*, geven beter milieuprestaties van het bedrijf aan. Hogere waarden van *Paradisijs*, geven aan dat de milieuwetgeving als beter wordt gepercipieerd (model 1 en 2), dat er minder corruptie is (model 3 en 4) of dat er minder armoede is (model 4 en 5). Bij uitstek relevant is natuurlijk de coëfficiënt δ van de interactieterm *Milieuprestaties* $\times$ *Paradisijs*.

Analyse

In tabel 1 staan de resultaten voor de niet-OESO-landen die niet tot de zogenaamde *high-income countries* van de Wereldbank behoren (Dam en Scholtens, 2008). De controlevariabelen zijn alle significant, maar worden hier kortheidshalve niet vermeld. Uit tabel 1 blijkt dat de *pollution haven hypothesis* niet verworpen kan worden vanwege een significant en positief interactie-effect in model 1 en 2. Op grond hiervan blijkt dus dat met name bedrijven met zwakke milieuprestaties zich vaker vestigen in landen met zwakke milieuwetgeving en ook in landen die minder vaak deel uitmaken van internationale milieu-overeenkomsten. Opmerkelijk is tevens dat dergelijke bedrijven niet significant vaker gevestigd zijn in landen met veel corruptie en evenmin in de armste landen.

Conclusie

Deze analyse toont duidelijk aan dat vluchtgedrag vooral optreedt bij bedrijven met relatief zwakke milieuprestaties en slecht milieubeleid. De vlucht vindt daar

bij vooral plaats naar landen met zwakke milieuregelgeving. Opmerkelijk is dat de multinationals die slecht presteren op MVO hun activiteiten niet bij uitstek onderbrengen in de armste of meest corrupte landen. Tevens blijkt dat de best presterende bedrijven duidelijk landen met zwakke regelgeving vermijden. Daarom wordt hier geconcludeerd dat MVO van multinationals ook tot uitdrukking komt in hun vestigingsgedrag. Verantwoord ondernemen houdt dus niet op bij de grens.

LITERATUUR

- Baron, D. (2001) Private politics, corporate social responsibility and integrated strategy. *Journal of economics and management strategy*, 10(1), 7-45.
- Becchetti, L., S. di Giacomo en D. Pinnachio (2005) Corporate social responsibility and corporate performance: evidence from a panel of US listed companies. *CEIS Research Paper Series*, 26-78.
- Dam, L. en B. Scholtens (2008) Environmental regulation and MNEs location: Does CSR matter? *Ecological economics*, 67(1), 55-65.
- Heal, G. (2008) *When principles pay. Corporate social responsibility and the bottom line*. New York: Columbia Business School.
- Mani, M. en D. Wheeler (1997) *In search of 'pollution-havens'? Dirty industry in the world economy, 1960-1995*. Working paper series. Research project on social and environmental consequences of growth-oriented policies, policy research department. Washington: World Bank.
- McWilliams, A. en D. Siegel (2001) Corporate social responsibility: A theory of the firm perspective. *Academy of management review*, 26(1), 117-127. 16